

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ЖЕЛІЗНЯК РОМАН ЙОСИФОВИЧ

УДК 336.027:658.589

**ПОДАТКОВЕ СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
ПІДПРИЄМСТВ**

Спеціальність 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит

АВТОРЕФЕРАТ

дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата економічних наук

Львів – 2015

Дисертацією є рукопис.

Робота виконана в Національному університеті “Львівська політехніка” Міністерства освіти і науки України.

Науковий керівник: доктор економічних наук, професор,
АЛЕКСЄЄВ ІГОР ВАЛЕНТИНОВИЧ,
Національний університет “Львівська політехніка”,
завідувач кафедри фінансів.

Офіційні опоненти: доктор економічних наук, професор,
МЕЛЬНИК ВІКТОР МИКОЛАЙОВИЧ,
ПВНЗ «Європейський університет»,
проректор з наукової роботи;

кандидат економічних наук, доцент,
МЕДИНСЬКА ТЕТЯНА ВОЛОДИМИРІВНА,
Львівська комерційна академія Укоопспілки,
доцент кафедри фінансів і кредиту.

Захист відбудеться “19” травня 2015 р. о 14⁰⁰ годині на засіданні спеціалізованої вченої ради Д 35.051.01 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79008, м. Львів, просп. Свободи, 18, ауд. 115.

Із дисертацією можна ознайомитися у Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка за адресою: 79601, м. Львів, вул. Драгоманова, 5.

Автореферат розісланий “17” квітня 2015 р.

Вчений секретар
спеціалізованої вченої ради

проф. Плиса В. Й.

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Актуальність теми. Світова економіка щораз більше розвивається з використанням інновацій. Провідні країни світу інтенсивно впроваджують інновації для створення сучасної конкурентоспроможної національної економіки. Фінансування інноваційної діяльності є фінансово містким процесом. Ось чому стимулювання державою інноваційної діяльності підприємств є необхідним та актуальним. Державна підтримка інноваційної діяльності суб'єктів господарювання можлива за допомогою прямих та непрямих важелів.

Пряме стимулювання інноваційного розвитку в умовах економічної кризи є невиправданим кроком для бюджету держави та має вибірковий характер, що може створювати умови для шахрайства та махінацій. Основним видом непрямого стимулювання інноваційної діяльності є стимулювання через надання податкових пільг суб'єктам господарювання, які займаються чи тільки планують займатися інноваційною діяльністю. Низка країн, що застосовують податкове стимулювання інноваційної діяльності, практикує використання податкових дослідних кредитів, інші використовують спеціальні коефіцієнти для витрат, які пов'язані з інноваційною діяльністю. До першої групи країн належать Франція, Австрія, Бельгія, Чехія, Угорщина та інші, серед країн іншої групи Британія, Іспанія, Ірландія, Португалія, Канада, США та ін.

Держава повинна пропонувати чіткі програми інноваційного розвитку. Необхідно правильно сформулювати зазначені програми та реалізовувати їх. Важливу роль у цих програмах треба відводити виборів інновацій та податкових пільг. У зв'язку із застосуванням податкових пільг при податковому стимулюванні інноваційної діяльності виникає необхідність визначення їхньої ефективності на мікро- й на макрорівні. Визначення ефективності дає змогу державі регулювати податкові пільги, щоб спонукати підприємства здійснювати та нарощувати інноваційну діяльність. На мікрорівні визначення ефективності дає змогу підприємствам регулювати фінансування інновацій із врахуванням податкових пільг.

Проблемами податкового стимулювання інноваційної діяльності займався багато науковців. Загальну проблематику взаємозв'язку оподаткування та інноваційного розвитку досліджували В. М. Геєць, І. А. Майбуров, С. В. Онишко, П. В. Мельник, Л. Л. Тарангул, З. С. Варналій. Вплив оподаткування, як загалом, так і окремих видів податків, на інноваційну діяльність досліджували у своїх працях В. П. Вишневський, О. Д. Данілов, Л. С. Гринів, А. Г. Загородній, Ю. Б. Іванов, М. І. Карлін, А. І. Крисоватий, С. М. Лобозинська, Т. В. Мединська, В. М. Мельник, І. Р. Михасюк, Г. О. Партин, Д. М. Серебрянський, Л. П. Сідельникова. Проблему податкових пільг вивчали І. В. Алексєєв, В. Г. Дем'янишин, О. Б. Дем'янюк, М. М. Єрмошенко, В. І. Коротун, Л. В. Кузнецова, А. М. Соколовська, М. В. Романюк. Взаємовплив податкової та інноваційної політики досліджували О. М. Десятнюк, О. В. Єрмошкіна, Н. І. Іванова, С. В. Паранчук, І. М. Хандюк, О. С. Червінська, С. І. Юрій. Питання вибору напрямів інноваційної діяльності вивчали О. М. Бойко, В. І. Варцаба, О. П. Гармашова, О. І. Гуменюк, М. З. Згуровський, С. О. Іщук, М. А. Козоріз, М. О. Комлик, Є. В. Крикавський, М. І. Крупка, А. Я. Кузнецова, О. Є. Кузьмін, О. О. Лапко, О. Г. Мельник,

І. П. Мойсеєнко, В. Й. Плиса, В. І. Приймак, Б. І. Пшик, С. І. Романенко, М. А. Пастушенко, Б. Є. Патон, Ж. В. Поплавська, М. А. Садиков, Р. А. Слав'юк, О. В. Стефанишин, І. З. Сторонянська, Н. І. Чухрай.

Проте є низка теоретичних та практичних проблем, котрі не відображено в працях зазначених вчених. Зокрема, існують проблеми підбору шляхів інноваційного розвитку, податкових пільг та вибору шляхів їх надання. Однією із основних проблем є визначення ефективності податкового стимулювання інноваційної діяльності.

Зв'язок роботи із науковими програмами, планами, темами. Тема дисертації відповідає науковим напрямкам кафедри фінансів Національного університету «Львівська політехніка»: «Проблеми фінансово-кредитного регулювання інноваційного розвитку виробничо-господарських структур» (номер державної реєстрації 0106U000027); «Проблеми моніторингу податкового навантаження і фінансового стану виробничо-господарських структур в машинобудуванні та приладобудуванні» (номер державної реєстрації 0108U010403).

Мета та завдання дослідження. Метою дисертаційної роботи є розроблення теоретичних і методико-прикладних рекомендацій щодо податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств.

Для досягнення мети у роботі поставлено такі завдання:

- визначити сутність податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств та його доцільність;
- вивчити практику використання податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств розвиненими країнами світу;
- проаналізувати елементи податкової системи, які впливають на інноваційну діяльність;
- оцінити сфери інноваційної діяльності, що підпадають під податкове стимулювання та ступінь розвитку податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств;
- дослідити організацію податкової роботи на підприємстві щодо інноваційної діяльності;
- запропонувати етапи програми податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств;
- визначити переваги для суб'єктів господарювання при їх податковому стимулюванні;
- вдосконалити методичні положення визначення ефективності податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств в умовах конкурентного середовища.

Об'єктом дослідження є процес податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств.

Предмет дослідження – теоретико-методичні та прикладні положення податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств.

Методи дослідження. У процесі наукового дослідження використано такі методи пізнання: теоретичного узагальнення, систематизації та порівняння (під час визначення функціонування податкового стимулювання – розділ 1, п.п. –1.1, систематизації досвіду податкового стимулювання інноваційної діяльності –

розділ 1, п.п. 1.2, виділенні основні проблеми податкового стимулювання інноваційної діяльності – розділ 1, п.п. 1.3 тощо); статистичного та порівняльного аналізу (для аналізування податків, податкових пільг та інноваційної діяльності в Україні – розділ 2, п.п. –2.1, 2.2, 2.3); економіко-математичного моделювання (для побудови системи індексів оцінки якості податкового стимулювання інноваційної діяльності – розділ 3, п.п. 3.3).

Інформаційною базою дисертаційної роботи є: законодавчі та нормативно-правові акти, що регулюють податкове законодавство та інноваційну діяльність підприємств; статистичні дані Державної служби статистики України, Державної фіскальної служби України, інших державних, приватних та іноземних установ й організацій; результати наукових досліджень та повідомлення засобів масової інформації з питань податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств.

Наукова новизна проведеного дослідження полягає у розробленні теоретичних та методично-прикладних положень і рекомендацій щодо організації податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств, зокрема:

вперше:

– розроблено теоретико-методичні основи визначення ступеня розвитку податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств на підставі показника інноваційної місткості податку на прибуток, що ілюструє співвідношення витрат підприємств, пов'язаних з інноваційною діяльністю, і податку на прибуток підприємств. Запропонований показник дає змогу аналізувати те, наскільки держава сприяє фінансуванню інноваційної діяльності через податкове стимулювання на макро- і на мікрорівнях;

удосконалено:

– метод визначення ефективності податкового стимулювання інноваційної діяльності, який, на відміну від існуючих, дає змогу визначити ефективність на рівні держави, сектора економіки та підприємства;

– теоретичний підхід до організації визначення та наповнення програми податкового стимулювання інноваційної діяльності, який, відрізняється тим, що передбачає відповідні етапи для здійснення податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств, які уможливають ефективну побудову всієї програми;

– методичні положення щодо надання податкових пільг, особливостями яких є використання прирістних та кумулятивних податкових пільг. Зазначені пільги будуть ефективними для малих та нових підприємств, які повинні отримувати більше пільг з огляду на їхню мобільність та генерацію нових ідей для інноваційних продуктів і послуг;

отримали подальший розвиток:

– рекомендації щодо вибору пріоритетних напрямів податкового стимулювання інноваційної діяльності, характерними для яких є побудова багаторівневої системи податкового стимулювання інноваційної діяльності, де з кожним наступним рівнем надаватимуть більші податкові пільги, а стратегічні напрями податкового стимулювання інноваційної діяльності будуть обирати за відповідними критеріями;

– процес вибору податкових пільг при податковому стимулюванні інноваційної діяльності підприємств, який, на відміну від існуючих підходів підбору податкових

пільг, передбачає необхідність надання податкових пільг із врахуванням етапів інноваційного процесу, різних шляхів надання податкових пільг та наявності різного типу підприємств;

– визначення ефективних шляхів надання податкових пільг, зокрема запропоновано використовувати вагові коефіцієнти для зміни баз оподаткування суб'єктів господарювання та податковий кредит як найоптимальніші. Ці два шляхи дадуть змогу ефективно надавати та контролювати податкові пільги.

Практичне значення одержаних результатів полягає у розробленні методу аналізування податкового стимулювання інноваційної діяльності; вдосконаленні методу визначення пріоритетних напрямів інноваційної діяльності; розробленні методу оптимізації розподілу податкових пільг для підприємств; розробленні методу визначення ефективності податкового стимулювання інноваційної діяльності. Прикладне значення отриманих під час дисертаційного дослідження результатів підтверджено їх практичним впровадженням у діяльність ТОВ «Ром ЛТД» (довідка № 297/09-10 від 09.10.2014), Державної фіскальної служби України у Львівській області (довідка №2547/01-08 від 12.10.2014), ПП «Консалтингова фірма «Прометей» (довідка № ЮР-17/11/14-1 від 17.11.2014).

Наукові результати дисертаційної роботи використовують у навчальному процесі Національного університету «Львівська політехніка» під час викладання дисципліни «Фінанси інноваційного підприємства» та «Інноваційний розвиток підприємств» (довідка № 67-01-2209 від 12.12.2014).

Особистий внесок здобувача. Наукові результати дисертаційної роботи є самостійним науковим дослідженням, яке автор виконав особисто. З наукових праць, написаних у співавторстві, в дисертації використано лише ті положення, які становлять особистий результат дослідження автора.

Апробація результатів дисертації. Окремі положення дисертаційного дослідження доповідалися й обговорювалися на 1-му круглому столі та 5-х міжнародних науково-практичних конференціях: Міжнародна науково-практична конференція [«Конкурентоспроможність та інноваційний розвиток України: проблеми науки та перспективи»], (м. Харків 26–27 листопада 2009 р.); VIII міжнародна науково-практична конференція [«Маркетинг та логістика в системі менеджменту»], (м. Львів 4–6 листопада 2010 р.); Міжнародна науково-практична конференція [«Сучасні проблеми економіки і менеджменту»], (м. Львів 10–12 листопада 2011 р.); Круглий стіл [Напрями підвищення конкурентоспроможності податкової політики в Україні], (м. Ірпінь, 23 березня 2012 р.); XII міжнародна науково-практична конференція Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського [«Стан і проблеми оподаткування в умовах економічних перетворень»], (м. Донецьк, 24–26 листопада 2012 р.); Всероссийская заочная научная конференция с международным участием [«Современная налоговая система: состояние, проблемы и перспективы развития»], (Россия, г. Уфа, 2–3 июня 2014 г.).

Публікації. Основні результати за темою дисертаційної роботи відображено в 16 наукових публікаціях (наукові статті, тези доповідей на конференціях), з них 6 одноосібно. Загальний обсяг публікацій становить 7,31 др. ар., з яких авторові належить 4,74 др. ар. У наукових фахових виданнях опубліковано 9 статей.

Обсяг і структура роботи. Дисертація містить вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел і додатки. Загальний обсяг дисертації становить 225 сторінок. Основний зміст дослідження викладено на 184 сторінках. Робота містить 26 таблиць, 25 рисунків та 5 додатків. Список використаних джерел налічує 255 найменувань.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано актуальність теми, визначено мету і завдання дослідження, предмет та об'єкт дослідження, наукову та практичну цінність отриманих результатів, описано форми їхньої апробації та використання.

У першому розділі «**Теорія податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств**» досліджено податкові інструменти як засоби стимулювання інноваційної діяльності підприємств, використання податків як стимулів до інноваційної діяльності підприємств розвиненими країнами світу та проблеми використання податків в інноваційній сфері діяльності підприємств.

Визначено джерела фінансування інноваційної діяльності. Основними групами цих джерел є самофінансування, кредитні ресурси, залучені кошти та державні кошти. Наведено переваги та недоліки фінансування інноваційної діяльності підприємств за допомогою державних коштів та визначено, що податкове стимулювання є найкращим джерелом фінансування інновацій, особливо в умовах фінансової кризи.

Обґрунтовано сутність податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств. Визначено, що податкове стимулювання інноваційної діяльності підприємств – це заходи податкового регулювання щодо надання податкових пільг підприємствам для спонукання їх здійснювати та нарощувати інноваційну діяльність згідно з відповідними програмами.

При податковому стимулюванні інноваційної діяльності держава повинна враховувати інтереси не тільки підприємств, які займаються інноваційною діяльністю, і надавати їм податкові пільги, але й зобов'язана дбати про наповнення бюджету.

Податкові пільги є елементом загальної системи податкових втрат бюджету. Представлено підходи різних авторів щодо тлумачення поняття податкових пільг, оскільки саме воно є засадничим при податковому стимулюванні інноваційної діяльності. Визначено, що податкова пільга при податковому стимулюванні інноваційної діяльності підприємств – це передбачений податковим та митним законодавством виняток із загальних правил оподаткування щодо зменшення суми нарахованого податку чи/та збору або звільнення від нарахування та сплати податку чи/та збору підприємств, що займаються інноваційною діяльністю. На відміну від інших тлумачень податкових пільг, зазначене чітко передбачає надання податкових пільг для підприємств, що займаються інноваційною діяльністю. Податковим пільгам при податковому стимулюванні інноваційної діяльності підприємств притаманні всі риси податкових пільг, проте домінує стимулююча спрямованість, оскільки надання таких податкових пільг повинно безпосередньо спонукати підприємства здійснювати та нарощувати інноваційну діяльність.

Дослідивши світовий досвід стимулювання інноваційної діяльності, з'ясовано, що різні держави та регіональні органи влади надають значні податкові пільги, які заохочують підприємства здійснювати інноваційну діяльність.

Проаналізовано застосування податкових та інших преференцій щодо стимулювання інноваційної діяльності різними країнами (табл. 1).

Таблиця 1

Застосування податкових та інших преференцій щодо стимулювання інноваційної діяльності різними країнами

Країни	Важелі податкового стимулювання				
	Спеціальні вирахування	Повернення коштів	Податковий кредит	Звільнення від податків	Гранти
Австралія	+				
Австрія	+	+			
Бельгія	+				
Бразилія	+				
Британія	+				
Ізраїль	+				+
Індія	+				
Ірландія			+		+
Іспанія			+		
Канада		+	+		
Китай	+		+	+	+
Малайзія	+				
Мексика					+
Нідерланди			+		
Німеччина					+
ПАР	+				
Південна Корея			+		
Польща	+				+
Португалія			+		
Росія	+			+	
Сінгапур	+				
США			+		+
Туреччина	+				
Угорщина	+				
Франція			+		+
Чеська республіка	+				+
Японія			+		

Примітка: згруповано автором

Детально розглянуто податкове стимулювання інноваційної діяльності підприємств у Франції, Великобританії, США, Канаді, Японії та Китаю. Основними двома податковими пільгами, які застосовують при стимулюванні інноваційної діяльності, є податковий кредит (податковий дослідний кредит) та спеціальні вирахування («super deduction») щодо податку на прибуток підприємств (корпоративного податку), основою яких є використання вагових коефіцієнтів на витрати, пов'язані з інноваційною діяльністю підприємств.

Багато країн, окрім державного податкового стимулювання інноваційної діяльності, мають і регіональне податкове стимулювання. Особливо це властиво країнам Північної Америки, зокрема США та Канаді, де частина штатів та провінцій

пропонують додатково податкові пільги, котрі в деяких регіонах є значно більшими за податкові пільги за державною програмою.

Визначено основні групи проблем щодо застосування податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств в Україні. Проведено розподіл на проблеми розвитку інноваційної діяльності та проблеми застосування податкових стимулів. Також згруповано проблеми за рівнями їх виникнення: загальнодержавні проблеми, проблеми окремих секторів чи кластерів економіки та проблеми окремих підприємств. Загалом серед проблем при стимулюванні інноваційної діяльності можна виокремити:

- нестабільне податкове законодавство в сфері надання податкових пільг;
- податкові пільги «прив'язані» до бюджету держави, а не до самих інноваційних проектів, і щороку переглядаються;
- представлено тільки пріоритетні напрями інноваційної діяльності, не наведено шляхи розвитку та стимулювання, серед них і податкового стимулювання підприємств, що зайняті в цих секторах економіки, тобто немає програми податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств.

Саме сформована коректна програма податкового стимулювання інноваційної діяльності дає змогу чітко представити переваги інноваційного розвитку секторів економіки і для держави, і для власників самих підприємств.

Програма податкового стимулювання інноваційної діяльності – це документ, що затверджений як закон Верховною Радою України, в котрому представлено чіткі напрями інноваційної діяльності, податкові пільги, терміни дії податкових пільг та чіткі показники оцінки якості програми податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств. Зазначена програма повинна обов'язково кореспондувати з іншими податковими нормативними актами для забезпечення повноцінного стимулювання інноваційної діяльності підприємств. Визначено, що затвердження програми у вигляді закону дасть змогу підприємствам упевненіше очікувати на отримання податкових пільг, оскільки затвердження їх у вигляді указів, розпоряджень тощо не надає впевненості підприємствам.

Представлено підходи різних науковців щодо застосування різних податкових пільг та шляхів їх надання. Визначено, що основними податковими пільгами повинні стати пільги з податку на прибуток підприємств. Це пов'язано з тим, що зазначений податок є прямим, а відповідно безпосередньо пов'язаний із результатами діяльності підприємства, тоді як пільги з непрямих податків та зборів практично не впливають на результати діяльності підприємства.

Важливою проблемою є відсутність можливостей податкового стимулювання інноваційної діяльності регіональною владою підприємств, які перебувають на підконтрольній їм території. Практично все податкове стимулювання є монополією державної влади, яка не може знати про можливості та проблеми інноваційного розвитку регіону.

У другому розділі **«Аналізування впливу податкової системи на інноваційну діяльність підприємств в Україні»** проаналізовано елементи податкової системи, що впливають на інноваційну діяльність підприємств, оцінено сфери інноваційної діяльності, які перебувають під впливом оподаткування та

проаналізовано організацію податкової роботи на підприємстві щодо інноваційної діяльності.

Визначено, що підприємства України мають велике податкове навантаження. Незважаючи на значне скорочення ставки податку на прибуток підприємств, зазначений податок все одно не проявляє стимулюючої функції, оскільки не передбачає додаткових преференцій для підприємств, які займаються інноваційною діяльністю. Проаналізувавши надходження з податку на прибуток підприємств до бюджету, виявлено, що основний спад спостерігався під час світової фінансової кризи, є значна нерівномірність розподілу щодо сплати зазначеного податку. Зокрема, основними центрами сплати податку на прибуток є Київ та Дніпропетровська, Донецька і Харківська області. Втім, саме в Києві сплачують понад 50% всього податку, що вказує на нерівномірний розподіл підприємств по регіонах.

Проаналізовано, що непрямі податки мають менший вплив на стимулювання інноваційної діяльності підприємства, оскільки безпосередньо не впливають на результат діяльності самого підприємства. Автоматичне відшкодування ПДВ дасть більшу впевненість підприємствам в фінансових надходженнях, а звільнення від сплати ПДВ дасть змогу зменшити ціну інноваційного продукту чи послуги.

Основним інструментом податкового стимулювання інноваційної діяльності є податкові пільги. Проаналізовано та визначено, що в Україні діє велика кількість пільг, незважаючи на це, наявні податкові пільги практично не стимулюють розвиток інноваційної діяльності підприємств. Більшість податкових пільг мають соціальне призначення. Загальна величина податкових пільг протягом всіх років зростала, окрім 2012 р., де спостерігається спад наданих пільг. У 2011 р. величина податкових пільг взагалі становила 58,8 млрд. грн. і в цей період вона зросла, порівняно з 2010 р., аж на 59%, а в 2013 р. податкові пільги зросли на 45%, що в абсолютному вираженні становить 21,7 млрд грн (див. табл. 2).

Таблиця 2

Динаміка податкових пільг надані підприємствам України

Показник	Роки								
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Величина податкових пільг, млрд. грн	12,4	13,5	17,4	22,8	28,0	37,0	58,8	48,7	70,4
Темпи зростання втрат бюджету внаслідок надання податкових пільг, у % до попереднього періоду		9	29	31	23	32	59	-17	45

Примітка: розраховано автором на підставі даних Міністерства фінансів України

Фактично всі податкові пільги надано з державного бюджету, що є значною проблемою, оскільки місцеві органи влади не можуть забезпечити податкову підтримку інноваційним підприємствам на своїй території. Визначено, що найбільше податкових пільг отримали такі сектори економіки, як: сільське господарство, мисливство та пов'язані з ними послуги, діяльність транспорту, торгівля, ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку.

Проаналізовано інноваційну діяльність підприємств. Визначено, що найменша частка підприємств, які займалися інноваційною діяльністю, була в 2005–2006 рр.,

наступний спад відбувся в 2008–2009 рр. і в подальшому зростала до 2012 р., а в 2013 р. знову спостерігався незначний спад. Розробки становлять більше 50% від загального обсягу виконаних наукових та науково-технічних робіт. Витрати на інноваційну діяльність до 2008 р. стрімко зростали, проте в 2009 р. та 2010 р. спостерігався значний спад, а в 2011 р. витрати на інноваційну діяльність були найбільші за всю історію незалежності України, проте, в 2012–2013 рр. почали стрімко спадати. Основним напрямом витрат на інноваційну діяльність (понад 60%) було придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. Це є значною проблемою, оскільки підприємства не здійснюють розробки власних інновацій, а закупають їх, здебільшого експортують.

Однією із найменш досліджуваних та нерозкритих тем є оцінювання податкового стимулювання інноваційної діяльності. Запропоновано оцінювати податкове стимулювання інноваційної діяльності підприємств за допомогою показника інноваційної місткості податку на прибуток. Зазначений показник дає змогу показати взаємозв'язок величини фінансування інноваційної діяльності з податком на прибуток (див. формулу 1). За допомогою показника інноваційної місткості податку на прибуток можна побачити величину витрат на інноваційну діяльність (*ВІД*), що припадає на одну гривню податку на прибуток підприємств (*ПІП*). Він дає змогу аналізувати те, наскільки держава сприяє фінансуванню інноваційної діяльності через податкове стимулювання, на макро- і на мікрорівнях.

$$I = \frac{ВІД}{ПІП}, \quad (1)$$

де *I* – показник інноваційної місткості податку на прибуток, частка од.; *ВІД* – витрати на інноваційну діяльність, тис. грн., *ПІП* – податок на прибуток підприємства, тис. грн.

У запропонованому вигляді показник інноваційної місткості податку на прибуток показує не саму величину стимулюючого впливу, а лише співвідношення між витратами на інновації та розміром сплаченого податку на прибуток.

Показник інноваційної місткості податку на прибуток протягом аналізованих періодів був, приблизно, на одному рівні – дещо більший за 0,2 (див. табл. 3), а це свідчить про бездіяльність держави у напрямі посилення податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств.

Таблиця 3

Динаміка показника інноваційної місткості податку на прибуток та його складових за 2005-2013рр.

Показники	Роки									
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	
Податок на прибуток підприємств*, млн.грн.	23272,2	25363,6	33964	47456,3	32569,8	39969,2	54739,4	54017,2	54249,9	
Витрати на фінансування інноваційної діяльності**, млн.грн.	5751,6	6160	10850,9	11994,2	7949,9	8045,5	14333,9	11480,6	9562,6	
Показник інноваційної місткості податку на прибуток***	0,247	0,243	0,319	0,253	0,244	0,201	0,262	0,213	0,176	

Примітка: * – згідно з даними Міністерства фінансів України та Державної фіскальної служби України; ** – згідно з даними Державної служби статистики України; *** – розрахунки автора.

Показник у його динамічному представленні може стати важливим через те, що відобразатиме прагнення підприємств збільшувати фінансування інновацій, а з боку держави показуватиме зміни в оподаткуванні прибутку, що можна розглядати як вплив на відповідні підприємства через податок, розцінювати як податкове стимулювання.

Можемо стверджувати, що в аналізовані періоди держава не робила значних кроків для податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств, оскільки запропонований для проведення аналізу показник у всі аналізовані періоди, окрім 2007 року, практично не змінював значення. Для покращання конкурентоспроможності підприємств інноваційним шляхом необхідно здійснювати податкове стимулювання інноваційної діяльності, і якби таке стимулювання здійснювалось не на словах, а на ділі, то запропонований показник мав би щораз більшу динаміку.

Далі проаналізовано організацію податкової роботи на підприємстві щодо інноваційної діяльності. Великі підприємства, які займаються інноваційною діяльністю, повинні мати відповідний відділ податкового стимулювання інноваційної діяльності або фінансовий відділ, що буде здійснювати всю передбачену роботу, насамперед, пов'язану з моніторингом та адмініструванням податків та податкових пільг згідно з програмою податкового стимулювання інноваційної діяльності. На малих та середніх підприємствах зазначену роботу повинна виконувати бухгалтерія.

У третьому розділі «**Організування стимулювання інноваційної діяльності податковими інструментами**» вдосконалено визначення пріоритетних напрямів податкового стимулювання інноваційної діяльності в Україні, визначення податкових преференцій для інноваційної діяльності підприємств та наведено оцінювання економічної ефективності податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств.

Процес розроблення програми податкового стимулювання інноваційної діяльності повинен охоплювати низку етапів. Запропоновано здійснювати зазначену програму за чотирма етапами:

- 1) вибір сектору економіки і типу інновацій;
- 2) утворення кластерів, які звільняють від оподаткування на визначений проміжок часу;
- 3) вибір податкових пільг;
- 4) координація та контроль дій за проведенням податкового стимулювання.

Запропоновано багаторівневу систему податкового стимулювання інноваційної діяльності. Цією багаторівневою системою має бути трирівнева система значимості напрямів інноваційної діяльності, на яких будуть розповсюджуватись податкові пільги, що зображено на рис. 1.

Розподілено податкові пільги відповідно до трирівневої системи значимості напрямів інноваційної діяльності. Зокрема, необхідно надавати найбільші податкові пільги підприємствам стратегічного напрямку, підприємствам з інноваціям регіонального напрямку необхідно надавати податкові пільги помірної величини та решті підприємств, що проводять інноваційну діяльність, необхідно надавати базові податкові пільги.

Рис. 1. Трирівнева система значимості напрямів інноваційної діяльності, що підпадають під податкове стимулювання

Примітка: розроблено автором

Важливе значення має вибір стратегічних напрямів інноваційної діяльності. Виділено критерії, які дозволять обирати 2–4 стратегічні напрями інноваційної діяльності, а саме:

- 1) стратегічний напрям інноваційної діяльності повинен мати розвинену інфраструктуру підприємств та організацій, що займаються інноваціями за цим напрямом;
- 2) достатній кадровий потенціал напрямку;
- 3) прогнозована велика економічна віддача від інновацій, вироблених підприємствами стратегічного напрямку;
- 4) прогнозована велика соціальна віддача від інновацій, вироблених підприємствами стратегічного напрямку;
- 5) неможливість або важкість відтворювальних інноваційних продуктів;
- 6) стратегічний напрям інноваційної діяльності повинен бути не «наздоганяючого» типу;
- 7) можливість певного коригування інновацій всередині стратегічного напрямку.

Сформовано анкету, для визначення стратегічних напрямів інноваційної діяльності за цими критеріями, де кожному критерію буде надано 100 балів. Велика кількість балів для кожного критерію зумовлено необхідністю більш точно поставити оцінку кожному сектору економіки чи підприємства, оскільки десятибальна система не завжди дасть змогу точно поставити оцінку. Зазначену анкету треба надавати провідним експертам держави, що будуть виставляти бали запропонованим секторам економіки.

На підставі даних, отриманих з анкети, запропоновано обчислювати показник вибору стратегічного підприємства або сектора економіки для податкового стимулювання інноваційної діяльності:

$$I_n = \frac{\sum_{m=1}^7 X_{mn}}{700}, \quad (2)$$

де I_n – значення показника вибору стратегічного підприємства або сектора економіки n , що підпадатимуть під податкове стимулювання інноваційної

діяльності, частка од.; X_{mn} – значення критерію m відповідного підприємства або сектора економіки n , бали.

Зазначений показник демонструє, на скільки кожен сектор економіки чи підприємство відповідає максимально-ідеальному значенню. Що більше значення показника кожного сектора економіки наближається до одиниці, то більше він відповідає визначеним критеріям. Відповідно цим секторам чи підприємствам, із найбільшим значенням, необхідно надавати більші податкові пільги.

Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України, отримавши від експертів стратегічний напрям, розрахований згідно з зазначеним вище показником, має разом із Міністерством фінансів запропонувати Верховній Раді України відповідні законопроекти для зміни законодавства. Зазначеними змінами в законодавстві повинні бути зміни не тільки щодо інноваційної діяльності, але, насамперед, зміни в податковому законодавстві.

Запропоновано здійснювати податкове стимулювання інноваційної діяльності підприємств на регіональному рівні, оскільки на сьогодні таке стимулювання практично відсутнє. Вказано на необхідність створення кластерів для податкового стимулювання інноваційної діяльності. У зазначених кластерах повинні перебувати не тільки підприємства, але й науково-дослідні інститути, банківські та страхові компанії тощо. Основну увагу у такому кластері треба надавати підприємствам, оскільки без комерціалізації інновацій немає необхідності в їх стимулюванні. Вигодами формування таких кластерів є розподіл праці між різними його суб'єктами для пришвидшення інноваційної діяльності.

На третьому етапі програми податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємства представлено вибір податкових пільг. Запропоновано необхідність розгляду надання податкових пільг з урахуванням етапів інноваційного процесу та наявності різного типу підприємств та організацій у кластері на пільги довгострокової дії та пільги короткострокової дії.

Визначено, яким шляхом доцільніше надавати податкові пільги для того чи іншого члена кластеру або в тій чи іншій ситуації. Визначено, що податковий кредит та зміна баз оподаткування через спеціальні вирахування, котрі, на жаль, відсутні в законодавстві України з податку на прибуток підприємств, є найбільш доцільними шляхами надання податкових пільг при стимулюванні інноваційної діяльності.

Запропоновано впровадити прирістні та кумулятивні податкові пільги, що надаватимуться паралельно з основними. Зазначені пільги будуть ефективними для малих та нових підприємств, оскільки саме вони мають отримувати більше пільг з огляду на їхню мобільність та генерацію нових інноваційних ідей. При прирістних податкових пільгах підприємство отримуватиме більші податкові пільги, якщо збільшуватиме витрати на інноваційну діяльність у наступних періодах. Суть кумулятивних податкових пільг полягає в тому, що підприємству будуть надані додаткові пільги, якщо воно на певну величину збільшить витрати на інноваційну діяльність. Зокрема, можуть бути запропоновані додаткові податкові пільги, а саме додаткові податкові знижки, або податкові канікули на рік, якщо підприємство збільшить питому вагу витрат на інноваційну діяльність у структурі загальних витрат, наприклад, удвічі протягом певного періоду.

Визначення економічної ефективності при податковому стимулюванні інноваційної діяльності є достатньо складним процесом. Зазначена складність зумовлена тим, що, по-перше, податкове стимулювання підприємств та організацій, які займаються інноваційною діяльністю, має відбуватися ще на початковому етапі, тоді як ефектом від стимулювання інноваційної діяльності вже буде комерціалізація інновацій. Відповідно утворюється значний часовий лаг, у якому держава ще не отримала збільшення інновацій в економіці, проте вже встигла втратити частину податків. Друга складність проявляється в тому, що існує декілька інтересів. У наданні податкових пільг необхідно враховувати інтереси і держави, і платників податків. Держава має декілька інтересів, котрі є протилежно напрямленими. Очевидно, що першим інтересом держави є збільшення використання та розповсюдження інновацій в економіці, оскільки це приведе до збільшення конкурентоспроможності не тільки окремих підприємств, але й економіки держави загалом. Держава для втілення цього інтересу використовує податкове стимулювання. Другим інтересом держави є наповнення бюджету для підтримання певного рівня соціальних стандартів, оскільки значні податкові пільги можуть призвести до значного збільшення дефіциту податкових надходжень до державного бюджету.

Запропоновано визначення ефективності податкового стимулювання інноваційної діяльності на різних рівнях: рівні держави, сектора економіки та підприємства. Для кожного із зазначених рівнів наведено індекси оцінки якості та критерії результативності.

Якщо підприємство є в програмі податкового стимулювання інноваційної діяльності, незалежно від значимості напряду інноваційної діяльності в якому працює, воно отримуватиме податкові пільги. Найефективнішим є використання податку на прибуток підприємств, а пільги з цього податку повинні надавати або через податковий дослідний кредит або застосовуючи зміну бази оподаткування, використовуючи вагові коефіцієнти. Проте кінцевим економічним ефектом для підприємства є його прибуток, утворений через реалізацію чи використання інновацій.

Отже, для визначення ефективності для підприємства можемо використовувати індекс оцінки якості податкового стимулювання інноваційної діяльності для підприємства, а саме:

$$I_{EI} = \frac{(ЧД_B + ЧД_I) - (B_B + B_I) + ПП}{ЧД_B - B_B}, \quad (3)$$

де I_{EI} – індекс оцінки якості податкового стимулювання інноваційної діяльності для підприємства, частка од.; $ЧД_B$ – базовий чистий дохід, отриманий підприємством від здійснення ним звичайної діяльності (без використання інновацій), тис. грн; $ЧД_I$ – чистий дохід, отриманий підприємством у зв'язку із використанням чи комерціалізацією інновацій, тис. грн, B_B – витрати підприємства від звичайної діяльності (без використання інновацій), тис. грн; B_I – сума витрат підприємства у зв'язку із розробленням, освоєнням та комерціалізацією

інноваційного продукту чи послуги, тис. грн; *ППП* – податкові пільги, що отримало підприємство при податковому стимулюванні його інноваційної діяльності, тис. грн.

Використання цього індексу дасть змогу менеджменту підприємства розрахувати ефективність інноваційної діяльності. Підприємство зацікавлене в комерціалізації інноваційного продукту, оскільки лише тоді воно зможе отримати дохід і відповідно прибуток. Для підприємства непроходження всього інноваційного циклу призведе тільки до збільшення витрат і часткової їх компенсації на величину податкових пільг.

Розглянуто ефективність податкового стимулювання інноваційної діяльності для держави, а саме з погляду того інтересу, де держава зацікавлена в нарощуванні інноваційної діяльності підприємств в економіці. Реалізуючи програму податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств, держава вивільняє кошти для підприємства через зменшення величини податку на прибуток. Величина вивільнених коштів, у зв'язку із зміною податку на прибуток підприємств, повинна бути лише частиною коштів, котрі підприємства спрямовують на інноваційну діяльність, оскільки в іншому випадку держава фінансуватиме інновації.

Для визначення ефективності, з боку держави, зацікавленої в збільшенні інноваційної діяльності, запропоновано модифікацію показника інноваційної місткості податку на прибуток, а саме індекс оцінки якості податкового стимулювання інноваційної діяльності (див. формулу 4. та межі в табл. 4).

$$I_{E2} = \frac{\Delta VID}{\Delta PPP} , \quad (4)$$

де I_{E2} – індекс оцінки якості податкового стимулювання інноваційної діяльності, з боку держави, зацікавленої в збільшенні інноваційної діяльності, частка од., ΔVID – зміна витрат на інноваційну діяльність, тис. грн; ΔPPP – зміна податку на прибуток, тис. грн.

Таблиця 4

Диференціація меж індексу якості податкового стимулювання інноваційної діяльності*

Межі індексу оцінки якості податкового стимулювання інноваційної діяльності	Ступінь податкового стимулювання інноваційної діяльності
$I_{E2} < 1$	Незадовільний рівень податкового стимулювання інноваційної діяльності (необхідно скасувати податкові пільги для зазначеного підприємства)
$I_{E2} = 1$	Незадовільний рівень податкового стимулювання інноваційної діяльності (необхідно призупинити розповсюдження податкових пільг для зазначеного підприємства або накласти значні зобов'язання щодо збільшення витрат на інноваційну діяльність у майбутньому)
$a < I_{E2} < b$	Задовільний рівень податкового стимулювання інноваційної діяльності
$b < I_{E2} < c$	Добрий рівень податкового стимулювання інноваційної діяльності
$I_{E2} > d$	Відмінний рівень податкового стимулювання інноваційної діяльності

Примітка: a, b, c, d – значення, встановлені експертами при визначенні меж податкового стимулювання інноваційної діяльності. Значення повинні відповідати таким характеристикам: $1 < a < b < c < d$; * - запропоновано автором.

Держава має інший інтерес, за яким вона, навпаки, не зацікавлена в зменшенні податкових надходжень до бюджету з огляду на необхідність підтримування соціальних стандартів. Утім, нарощуючи витрати на інноваційну діяльність і створюючи інноваційні продукти та послуги, підприємства створюватимуть нові робочі місця. Ефектом для держави, в такому випадку, буде зменшення безробіття, а відповідно і виплат з безробіття та додаткового надходження податків за новими робочими місцями. Проте, основним аргументом для цієї зацікавленості держави повинен бути очікуваний дохід та прибуток від комерціалізації інновацій у майбутньому, з якого вона отримає додаткові податкові надходження за податком на прибуток підприємств (див. формулу 5).

$$I_{E3} = \frac{ППП_1}{ППП_0} > k, \quad (5)$$

де I_{E3} – індекс оцінки якості податкового стимулювання інноваційної діяльності, з боку держави, зацікавленої в збільшенні надходжень до бюджету, частка од.; $ППП_1$ – приведений до теперішньої або майбутньої вартості податок на прибуток, отриманий державою як частка прибутку підприємств за рахунок комерціалізації інноваційного продукту чи послуги, тис. грн; $ППП_0$ – приведений до теперішньої або майбутньої вартості податок на прибуток недоотриманий державою у зв'язку із проведенням податкового стимулювання інноваційної діяльності, тис. грн; k – показник, визначений експертами, при якому держава може відмовитися від частини податкових надходжень у зв'язку із проведенням податкового стимулювання інноваційної діяльності, частка од.

Зазначений критерій « k » повинен дорівнювати або бути більшим за одиницю. Це свідчитиме про те, що держава в майбутньому отримає такі самі або більші надходження до бюджету у вигляді податку на прибуток підприємств, отриманого від реалізації інноваційних товарів і послуг.

Міністерство фінансів України, Державна фіскальна служба України та Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України зможуть на підставі зазначених показників контролювати якість здійснення програми податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств. За потреби зазначені органи державної влади зможуть корегувати податкові пільги для ефективнішого спонукання підприємств нарощувати інноваційну діяльність.

ВИСНОВКИ

У дисертації наведено теоретичне узагальнення та нове вирішення наукового завдання – податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств. Проведені дослідження дали змогу зробити висновки теоретичного і прикладного характеру щодо вдосконалення та підвищення ефективності податкового стимулювання інноваційної діяльності, а саме:

1. Розвиток економіки неможливий без впровадження інновацій. Держава повинна сприяти розвитку інноваційної діяльності підприємств та сприяти її розширенню. Податкове стимулювання є найдоцільнішим напрямом зазначеного сприяння, про що вказує світовий досвід. Досліджено теоретичні підходи науковців щодо трактування податків і податкових пільг та їх використання в податковому

стимулюванні інноваційної діяльності підприємств. Зазначено, що необхідно приймати програми податкового стимулювання інноваційної діяльності, що дасть змогу підприємствам, які займаються інноваційною діяльністю. Тому запропоновано визначення сутності цих програм та наведено етапи їхньої реалізації.

2. Більшість розвинених країн використовують податкове стимулювання інноваційної діяльності підприємств, а не пряме фінансування. Визначено, що двома основними податковими пільгами є податковий кредит (податковий дослідний кредит) або спеціальні вирахування (super deduction). До першого типу країн належать Франція, Австрія, Бельгія, Чехія, Угорщина та інші, серед країн іншого зазначеного типу – Британія, Іспанія, Ірландія, Португалія, Канада, США та ін.

3. При аналізуванні податків, що впливають на інноваційну діяльність, досліджено, що основним податком є податок на прибуток підприємств. Частковий вплив мають непрямі податки на стимулювання інноваційної діяльності. Проаналізувавши податок на прибуток підприємств, виявлено, що основний спад спостерігався під час світової фінансової кризи, існує значна нерівномірність розподілу щодо сплати зазначеного податку за регіонами. Проаналізовано податкові пільги як основний інструмент податкового стимулювання інноваційної діяльності. Досліджено, що в Україні діє велика кількість пільг, утім, фактично жодна не передбачає стимулювання інноваційної діяльності.

4. Оцінено сфери інноваційної діяльності, що підпадають під податкове стимулювання. Основним напрямом витрат на інноваційну діяльність (понад 60%) було придбання машин, обладнання та програмного забезпечення. Це є значною проблемою, оскільки підприємства не здійснюють розробки власних інновацій, а закупають, здебільшого експортують, тим самим розвивають інноваційну економіку інших країн. Однією із найменш досліджуваних та нерозкритих тем є оцінювання податкового стимулювання інноваційної діяльності. Запропоновано оцінювати податкове стимулювання інноваційної діяльності за допомогою показника інноваційної місткості податку на прибуток. Показник дає змогу показати взаємозв'язок величини фінансування інноваційної діяльності з податком на прибуток. Аналізування показника дає можливість визначити, наскільки держава сприяє фінансуванню інноваційної діяльності через податкове стимулювання і на макро-, і на мікрорівнях.

5. Досліджено організацію податкової роботи на підприємстві щодо інноваційної діяльності. Запропоновано, щоб великі підприємства, які займаються інноваційною діяльністю, мали відповідний відділ податкового стимулювання інноваційної діяльності або фінансовий відділ, що буде виконувати всю відповідну роботу, передусім пов'язану з моніторингом та адмініструванням податків та податкових пільг відповідно до програми податкового стимулювання інноваційної діяльності. В малих та середніх підприємствах зазначену роботу повинна виконувати бухгалтерія.

6. Запропоновано здійснювати податкове стимулювання інноваційної діяльності за чотирма етапами: 1) вибір сектора економіки і типу інновацій; 2) утворення кластерів, що звільняються від оподаткування на визначений проміжок часу; 3) вибір податкових преференцій; 4) координація та контроль дій за проведенням податкового стимулювання. Виконання програми податкового

стимулювання за цими етапами дасть змогу коректно підібрати податкові пільги для підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, та визначити стратегічні напрями інноваційної діяльності за відповідними розробленими критеріями. Запропоновано побудову трирівневої системи податкового стимулювання інноваційної діяльності, де податкові пільги надаватимуть залежно від рівня, до якого належить підприємство, що займається інноваційною діяльністю.

7. Обґрунтовано використання податкових пільг для різних підприємств, що займаються інноваційною діяльністю, за етапами інноваційного процесу. Визначено, що найдоцільнішими шляхами надання податкових пільг при стимулюванні інноваційної діяльності є податковий кредит та/або зміна баз оподаткування через спеціальні вирахування з податку на прибуток підприємств. Запропоновано використання прирістних та кумулятивних податкових пільг. Зазначені пільги будуть ефективними для малих та нових підприємств, оскільки саме вони повинні отримувати більше пільг з огляду на їхню мобільність та генерацію нових ідей для інноваційних продуктів та послуг.

8. Враховуючи, що будь-яка програма податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств повинна бути успішною, потрібно визначити її ефективність. Запропоновано на кожному рівні податкового стимулювання інноваційної діяльності визначати ефективність індексами оцінки якості податкового стимулювання інноваційної діяльності та наведено критерії результативності для кожного із індексів якості. Зокрема, представлено два індекси якості податкового стимулювання інноваційної діяльності на рівні держави та на рівні підприємства.

З проведеного дослідження підсумовано, що податкове стимулювання інноваційної діяльності підприємств є найкращим шляхом спонукати суб'єкти господарювання до створення та застосування інновацій. Результати дослідження доцільно використовувати для вдосконалення державного сприяння розвитку інноваційної діяльності підприємств шляхом їх податкового стимулювання.

ПЕРЕЛІК ОПУБЛІКОВАНИХ ПРАЦЬ ЗА ТЕМОЮ ДИСЕРТАЦІЇ

1. Наукові праці, в яких опубліковано основні наукові результати дисертації

1.1. Публікації у наукових фахових виданнях

1. Желізняк Р. Й. Визначення ефективності впливу податку на прибуток на інноваційну діяльність підприємства / Р. Й. Желізняк // Культура народів Причорномор'я. Економічні науки. – Сімферополь : Таврійський національний університет ім. В.І. Вернадського, 2012 – № 220. – С. 34–38 (0,47 д.а.).

2. Желізняк Р. Й. Податкові пільги в механізмі податкового стимулювання інноваційної діяльності / Р. Й. Желізняк // Вісник Університету банківської справи Національного банку України.–К. : УБС НБУ, 2012 – № 2(14).–С. 150–154 (0,33 д.а.).

3. Алексеев И. В. Выбор направлений инновационной деятельности для программ налогового стимулирования / И. В. Алексеев, Р. И. Желізняк // Наукові праці НДФІ. – К. : НДФІ при Міністерстві фінансів України, 2013 – № 2(63). – С.56–65 (0,79 д.а.) (*особистий внесок автора: запропоновано критерії вибору напрямів інноваційної діяльності для податкового стимулювання*).

4. Алексеев И. В. Визначення етапів податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств України / І. В. Алексеев, Р. Й. Желізняк, А. С. Мороз // Економіка і регіон. Науковий вісник Полтавського національного технічного

університету імені Юрія Кондратюка. – Полтава : Полтавський національний технічний університет імені Юрія Кондратюка, 2011. – № 30–С. – С. 262–265 (0,44 д.а.) *(особистий внесок автора: узагальнено теоретико-практичні підходи щодо формування етапів податкового стимулювання інноваційної діяльності)*.

5. Алексеев І. В. Організація роботи з податкового стимулювання інноваційної діяльності на підприємствах України / І. В. Алексеев, Р. Й. Желізняк, А. С. Мороз // Економічний вісник університету. – Переяслав-Хмельницький : ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет ім. Григорія Сковороди», 2011. – Вип. № 16/1 – С. 334–337 (0,48 д.а.) *(особистий внесок автора: проаналізовано роботу з податкового стимулювання інноваційної діяльності на підприємствах різної величини)*.

6. Алексеев І. В. Оцінка податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств України / І. В. Алексеев, Р. Й. Желізняк, А. С. Мороз // Формування ринкової економіки в Україні. – Львів : ЛНУ ім. І. Франка, 2011.– Вип. 23, ч.1–С.3–9 (0,45 д.а.) *(особистий внесок автора: удосконалено метод визначення ступеня розвитку податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств на підставі показника інноваційної місткості податку на прибуток)*.

7. Алексеев І. В. Європейський досвід податкового стимулювання інноваційної діяльності / І. В. Алексеев, Р. Й. Желізняк // Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Серія «Проблеми економіки та управління». – Львів : НУ «Львівська політехніка», 2012 – № 725. – С. 7–16 (0,62 д.а.) *(особистий внесок автора: проаналізовано основні програми податкового стимулювання інноваційної діяльності Франції та Великої Британії)*.

8. Алексеев І. В. Північноамериканський та азійський досвід податкового стимулювання інноваційної діяльності / І. В. Алексеев, Р. Й. Желізняк // Економічний аналіз. – Тернопіль : ТНЕУ, 2011. – № 9, ч.2. – С. 24–28 (0,52 д.а.) *(особистий внесок автора: проаналізовано основні програми податкового стимулювання інноваційної діяльності США, Канади, Японії та Китаю)*.

1.2. Публікації у періодичних наукових виданнях, що входять в наукометричні бази даних

9. Желізняк Р. Й. Деякі аспекти визначення ефективності податкового стимулювання інноваційної діяльності / Р. Й. Желізняк // Технологічний аудит та резерви виробництва – Полтава : ПП «Технологічний Центр», Полтавська державна аграрна академія, 2013 – № 4/2(12). – С.43–47 [Ulrich's Periodicals Directory, DRIVER, Bielefeld Academic Search Engine (BASE), Index Copernicus (Польща), РИНЦ (Росія), ResearchBib, Directory of Open Access Journals (DOAJ), WorldCat] (0,79 д.а.).

10. Алексеев І.В. Важливість правильного підбору податкових пільг та шляхів їх надання при податковому стимулюванні інноваційної діяльності підприємств / І.В. Алексеев, Р.Й. Желізняк // Бізнес Інформ – Харків : ХНЕУ, НДЦ Індустріальних проблем розвитку НАН України, 2014. – № 2. – С.314–320 [Ulrichsweb Global Serials Directory (США), Research Papers in Economics (США), Російський індекс наукового цитування (Росія), Index Copernicus (Польща), Directory of Open Access Journals, CiteFactor (США), Academic Journals Database (Швейцарія), Research Bible (Японія), Соціонет (Росія), Національна бібліотека України ім. В. І. Вернадського (Україна)] (0,90 д.а.) *(особистий внесок автора: обґрунтовано підходи щодо вибору шляхів надання податкових пільг при стимулюванні інноваційної діяльності підприємств)**.

*– журнал також є науковим фаховим виданням.

2. Опубліковані основні праці апробаційного характеру

11. Желізняк Р. Й. Податки, що впливають на інноваційну діяльність підприємств. / Р. Й. Желізняк // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції [«Сучасні проблеми економіки і менеджменту»], (м. Львів 10–12 листопада 2011 р.).–Львів : Видавництво Львівської політехніки, 2011. – С.606–607 (0,18 д.а.).

12. Алексеев И. В. Выбор стратегических направлений инновационной деятельности для программ налогового стимулирования / И.В. Алексеев, Р.И. Желизняк // VII Всероссийская заочная научная конференция с международным участием: сборник научных трудов [«Современная налоговая система: состояние, проблемы и перспективы развития»], (Россия, г. Уфа 2–3 июня 2014 г.). – Уфа: Уфимский государственный авиационный технический университет, 2014. – С.45–53 (0,48 д.а.) *(особистий внесок автора: удосконалено вибір стратегічних напрямів інноваційної діяльності, підприємства яких підпадатимуть під податкове стимулювання)**.*

** - Іноземне видання.

13. Алексеев И. В. Оцінювання ефективності податкового стимулювання інноваційної діяльності як засобу податкової конкуренції / І. В. Алексеев, Р. Й. Желізняк // Збірник матеріалів наук.-практ. круглого столу [Напрями підвищення конкурентоспроможності податкової політики в Україні], (м. Ірпінь, 23 березня 2012 р.) – Ірпінь : Нац. унів. ДПС України, 2012. – С. 11–13 (0,20 д.а.) *(особистий внесок автора: запропоновано індекси оцінки якості податкового стимулювання інноваційної діяльності залежно від різних інтересів).*

14. Желізняк Р. Й. Підвищення якості персоналу, як складова покращення конкурентоспроможності підприємства / Р. Й. Желізняк // Тези доповідей VIII міжнародної науково-практичної конференції [«Маркетинг та логістика в системі менеджменту»], (м. Львів 4-6 листопада 2010 р.). – Львів: Видавництво Львівської політехніки, 2010. – С.161–162 (0,17 д.а.).

15. Желізняк Р. Й. Забезпечення антикризової діяльності в інноваційному розвитку підприємств України // Р. Й. Желізняк // Тези доповідей міжнародної науково-практичної конференції [«Конкурентоспроможність та інноваційний розвиток України: проблеми науки та перспективи»], (м. Харків 26–27 листопада 2009р.). – Х. : Видавничий дім «ІНЖЕК», 2009. – С.168–170 (0,20 д.а.).

16. Алексеев И. В. Особливості надання податкових пільг при стимулюванні інноваційної діяльності / І. В. Алексеев, Р. Й. Желізняк, О. С. Червінська // Тези доповідей XII міжнародної науково-практичної конференції Донецького національного університету економіки і торгівлі ім. Михайла Туган-Барановського [«Стан і проблеми оподаткування в умовах економічних перетворень»], (м. Донецьк 24-26 листопада 2012 р.). – Донецьк: Видавництво ТОВ «Цифрова типографія», 2012. – С.20-24 (0,29 д.а.) *(особистий внесок автора: удосконалено теоретико-практичні положення щодо різних шляхів надання податкових пільг).*

АНОТАЦІЯ

Желізняк Р. Й. Податкове стимулювання інноваційної діяльності підприємств. – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук за спеціальністю 08.00.08 – гроші, фінанси і кредит. – Львівський національний університет імені Івана Франка. – Львів, 2015.

Систематизовано підходи науковців щодо трактування та використання податків і податкових пільг як основних елементу та інструментів податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств; наведено та проаналізовано світовий досвід податкового стимулювання інноваційної діяльності, узагальнено теоретико-методологічні та прикладні положення з податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств і проблем, що виникають при зазначеному стимулюванні.

Проаналізовано податки й збори як основні елементи податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств, податкові пільги за рядом податків та зборів, показники інноваційної діяльності та здійснено аналізування організації податкової роботи на підприємствах щодо інноваційної діяльності.

Запропоновано науково-практичні пропозиції з удосконалення податкового стимулювання інноваційної діяльності через створення відповідної програми, котра повинна охоплювати чотири етапи, що дасть змогу здійснювати ефективно податкове стимулювання інноваційної діяльності підприємств; наведено оптимальні шляхи надання податкових пільг та індекси якості для визначення ефективності податкового стимулювання інноваційної діяльності підприємств.

Ключові слова: податкове стимулювання, податкові пільги податкові заходи, податкове навантаження, ефективність податкового стимулювання, інновації, інноваційна діяльність, напрями інноваційної діяльності.

АННОТАЦІЯ

Желизняк Р.Й. Налоговое стимулирование инновационной деятельности предприятий. - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата экономических наук по специальности 08.00.08 – деньги, финансы и кредит. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко. – Львов, 2015.

Диссертация посвящена исследованию налогового стимулирования инновационной деятельности предприятий. Рассмотрены и систематизированы подходы ученых к трактовке налогов и налоговых льгот, как основных элементов налогового стимулирования инновационной деятельности предприятий. Определена сущность налогового стимулирования и необходимость создания соответствующих программ, по которой будет проводиться именно налоговое стимулирование. Исследован опыт использования налогов как стимулов к инновациям. Многие развитые страны эффективно используют налоговые льготы, что позволяет интенсивно увеличивать инновационную деятельность предприятий. Определены и разделены основные проблемы налогового стимулирования инновационной деятельности предприятий по различным уровням их возникновения.

Проанализированы налоги и налоговые льготы, влияющие на инновационную деятельность. Подробно рассмотрены и проанализированы налог на прибыль и льготы по ним, как основной налог при налоговом стимулировании инновационной деятельности предприятий. Проведено анализ сфер инновационной деятельности, которые находятся под влиянием налогообложения. Определено, что предприятия финансируют свою инновационную деятельность практически за счет собственных средств, тогда как государство не осуществляет практически прямого и опосредованного финансирования инноваций. Рассмотрены показатель инновационной емкости налога на прибыль, что дает возможность анализировать, насколько государство способствует финансированию инновационной деятельности

через налоговое стимулирование. Проанализировано организацию налоговой работы на разных предприятиях по их инновационной деятельности.

Определены основные приоритетные направления налогового стимулирования инновационной деятельности. Предложены этапы налогового стимулирования инновационной деятельности, что позволит эффективно побудить предприятия осуществлять и наращивать инновационную деятельность. Сформулированы научно-обоснованные предложения по определению стратегических направлений инновационной деятельности, предприятия которых будут подпадать под более весомое налоговое стимулирование. Определены критерии оценки качества проведения программ налогового стимулирования инновационной деятельности предприятий.

***Ключевые слова:** налоговое стимулирование, налоговые льготы, налоговые меры, инновационная деятельность, направления инновационной деятельности.*

ANNOTATION

Zheliznyak R. Y. Tax Stimulation Of Enterprises' Innovation Activity. – Manuscript.

Dissertation for an academic degree of Candidate of Economic Sciences by specialization 08.00.08 – Money, Finance and Credit. – Ivan Franko National University of Lviv. – Lviv, 2015.

The scientific approaches related to an interpretation and using taxes and tax exemptions as the main elements and instruments of the tax stimulation of enterprises' innovation activity have been systematized; worldwide experience of the tax stimulation of innovation activity has been given and analyzed; theoretical, methodological and applied regulations of the tax stimulation of enterprises' innovation activity as well as the possible problems related to such stimulation have been generalized.

Taxes and duties have been analyzed as the main elements of the tax stimulation of enterprises' innovation activity together with the tax exemptions by the certain taxes and duties, the innovation activity indices and the tax operations related to the innovation activities at enterprises.

Theoretical and practical proposals for the improvement of tax stimulation of the innovation activity through the certain four-stage program that is going to allow effective tax stimulation of enterprises' innovation activity have been proposed; the optimal ways of tax exemptions and the quality indices for the determination of the effectiveness of the tax stimulation of enterprises' innovation activity have been given hereby.

***Keywords:** tax stimulation, tax exemptions, tax activities, tax duty, tax stimulation effectiveness, innovations, innovation activity, innovation activity directions.*